

IFRS 13 OCEŇOVANIE REÁLNOU HODNOTOU

Peter ŠPETKO

Národohospodárska fakulta Ekonomickej Univerzity v Bratislave, Katedra
Bankovníctva a medzinárodných financií

pspetko@gmx.net

Abstrakt

IFRS 13 Oceňovanie reálnou hodnotou predstavuje aktuálnu problematiku v oblasti Medzinárodných štandardov finančného výkazníctva (IFRS). Tento štandard bol vydaný v máji 2011 ako výsledok dlhoročného projektu IASB¹ a FASB². IFRS 13 zahŕňa doteraz rozdrobenú a nejednotnú úpravu oceňovania reálnou hodnotou pod jeden štandard a zároveň prispieva ku konvergencii IFRS a US GAAP - ov, keďže text tohto štandardu bol vydaný aj FASB. Príspevok približuje hlavné črty IFRS 13, ako sú definícia reálnej hodnoty, techniky oceňovania, hierarchia reálnych hodnôt, či zverejnenia týkajúce sa reálnych hodnôt. Tento štandard má byť aplikovaný účtovnými jednotkami účtujúcimi podľa IFRS najneskôr od 1.1.2013.

KLúčové slová: IFRS 13, Medzinárodné štandardy finančného výkazníctva, Oceňovanie reálnou hodnotou, zmeny v IFRS

1 ÚVOD

IFRS 13 Oceňovanie reálnou hodnotou predstavuje nový Medzinárodný štandard finančného výkazníctva, ktorý bol vydaný IASB v máji 2011. Bol výsledkom dlhoročného spoločného projektu s FASB zameraného na konvergenciu IFRS s US GAAP v oblasti reálnej hodnoty. IFRS 13 je samostatný štandard zaoberajúci sa problematikou reálnej hodnoty, ktorá bola doteraz rozdrobená v rôznych účtovných štandardoch. Projekt zostavenia IFRS 13 sa začal už v roku 2005, keď ho IASB zaradila do svojej agendy.

IFRS 13 definuje pojem reálna hodnota, stanovuje základnú štruktúru oceňovania reálnou hodnotou a uvádza tiež požiadavky ohľadom zverejnení o oceňovaní reálnou hodnotou.

¹ IASB, resp. International Accounting Standards Board je výbor vydávajúci IFRS, t.j. Medzinárodné štandardy finančného výkazníctva.

² FASB, resp. Financial Accounting Standards Board je výbor vydávajúci US GAAP, t.j. účtovné štandardy používané v Spojených štátoch amerických.

IFRS 13 sa vzťahuje na všetky štandardy, ktoré požadujú, resp. umožňujú oceňovanie reálnou hodnotou, alebo na zverejnenia o reálnej hodnote s výnimkou: oceňovaní, ktoré síce majú znaky oceňovania reálnou hodnotou, avšak nie sú reálnou hodnotou, ako napríklad suma ziskateľná z používania v IAS 36 Zníženie hodnoty majetku, lízing v rámci štandardu IAS17 Lízingy a platby na základe podielov v rámci štandardu IFRS 2 Platby na základe podielov.

Štandard IFRS 13 má nadobudnúť účinnosť od 1.1.2013, pričom účtovná jednotka môže pristúpiť aj ku skoršej aplikácii tohto štandardu. V podmienkach Slovenskej republiky však IFRS 13 zatiaľ nie je súčasťou nášho právneho poriadku, nakoľko tento ešte neprešiel schvaľovacím mechanizmom Európskej únie. Účtovná jednotka vykazujúca podľa IFRS v znení prijatom Európskou úniou, ktorá by chcela pristúpiť na skoršiu aplikáciu tohto štandardu tak musí najprv počkať, kým Európska komisia vydá nariadenie, ktorým sa tento štandard stane právne záväzným aj na Slovensku.

2 DEFINÍCIA REÁLNEJ HODNOTY

IFRS 13 definuje reálnu hodnotu³ ako cenu (bez transakčných nákladov), ktorá by bola prijatá v prípade predaja majetku, alebo zaplatená v prípade uhradenia záväzku v rámci riadnej transakcie medzi účastníkmi trhu v deň oceňovania. IFRS 13⁴ predpokladá, že transakcia sa uskutoční na základnom, alebo na najvýhodnejšom trhu za trhových podmienok bez ohľadu na to, či je cena priamo pozorovateľná, alebo je určená použitím oceňovacích techník.

Oceňovanie reálnou hodnotou sa pritom môže týkať bud⁵:

- samotného majetku alebo záväzkov (napr. finančný alebo nefinančný nástroj), alebo
- skupiny majetku alebo záväzkov (napr. peňazotvorná jednotka alebo podnik ako celok).

Pri oceňovaní či už samotného majetku alebo záväzkov, alebo skupiny majetku a záväzkov má vziať účtovná jednotka do úvahy konkrétne charakteristiky, ktoré by brali do úvahy účastníci trhu.

Takéto charakteristiky môžu podľa IFRS 13⁶ obsahovať napríklad:

³ IFRS 13.9

⁴ IFRS 13.24

⁵ IFRS 13.13

⁶ IFRS 13.11

- podmienky týkajúce sa majetku a miesto, kde sa majetok nachádza a
- prípadné obmedzenia týkajúce sa predaja, alebo užívania majetku.

Vplyv takýchto charakteristík na výsledok oceňovania závisí od toho, do akej miery by tieto boli brané do úvahy účastníkmi trhu. Znamená to napríklad⁷, že hoci samotné transakčné náklady nie sú súčasťou ocenenia reálnou hodnotou, prípadné náklady na prepravu by do oceňovania vstupovali, pokiaľ by miesto, kde sa majetok nachádza, bolo charakteristikou takéhoto majetku.

IFRS 13 predpokladá, že majetok alebo záväzky sú vymieňané v rámci riadnej transakcie medzi účastníkmi trhu v deň oceňovania reálnou hodnotou za súčasných trhových podmienok, pričom obe strany sa snažia dosiahnuť čo najlepší ekonomický záujem. Je teda zrejmé, že podľa IFRS 13 je potrebné uvažovať nad tým, aká cena by vznikla medzi dvoma účastníkmi trhu. Kľúčové je však vedieť, čo sa myslí pojmom trh. Rôzne subjekty totiž môžu mať prístup na rôzne trhy a je preto potrebné presne definovať, z akého trhu je potrebné pri oceňovaní reálnou hodnotou vychádzať.

Oceňovanie reálnou hodnotou predpokladá, že transakcia sa uskutoční buď na⁸:

- základnom trhu⁹ pre majetok a záväzky, alebo
- v inom prípade na trhu, ktorý je čo možno najvýhodnejší pre majetok alebo záväzky.

Účtovná jednotka nie je povinná dôkladne skúmať všetky možné trhy za účelom zistenia, ktorý trh je základný, resp. najvýhodnejší. Mala by však vziať do úvahy všetky informácie, ktoré sú opodstatnené k dispozícii.

V prípade, ak neexistuje evidencia o opaku, je základným, resp. najvýhodnejším trhom pre účtovnú jednotku trh, na ktorom by táto účtovná jednotka za normálnych okolností vstúpila do transakcií týkajúcich sa predaja majetku alebo uhradenia záväzkov.

V prípade, ak existuje základný trh, tak má účtovná jednotka získať ocenenie reálnou hodnotou z tohto trhu, či už je priamo pozorovateľné, alebo odhadnuté použitím oceňovacích techník (viď nižšie) bez ohľadu na to, či cena na inom trhu je viac výhodná v deň oceňovania reálnou hodnotou.

Pre oceňovanie použitím základného trhu, alebo najvýhodnejšieho trhu platí, že účtovná jednotka musí mať na tento trh prístup v deň oceňovania. Keďže rôzne jednotky môžu mať prístup na rôzne trhy, môže sa základný trh, resp. najvýhodnejší trh odlišovať pre jednotlivé účtovné jednotky. Daný trh sa má posudzovať z pohľadu účtovnej jednotky, čo znamená, že rôzne účtovné jednotky môžu vychádzať z rôznych trhov.

⁷ IFRS 13.26

⁸ IFRS 13.15

⁹ Základným trhom sa rozumie trh s najvyšším objemom transakcií

Pre oceňovanie reálnou hodnotou však nie je ustanovená povinnosť, aby bola účtovná jednotka schopná predať daný majetok, alebo vyrovnať záväzky v deň oceňovania reálnou hodnotou.

3 APLIKÁCIA OCEŇOVANIA NA ŠPECIFICKÉ SITUÁCIE

IFRS 13 upravuje rôzne špecifické situácie, akými sú nefinančný majetok, záväzky, nástroje vlastného imania, či prvotné vykázanie.

3.1 Aplikácia reálnej hodnoty na nefinančný majetok

Oceňovanie reálnou hodnotou pri nefinančnom majetku predpokladá, že účastník trhu bude schopný vytvárať ekonomické úžitky pri najväčšom a najlepšom využití majetku, resp. pri predaji inému účastníkovi trhu, ktorý bude využívať majetok takýmto spôsobom. Tento spôsob ocenenia má účtovná jednotka aplikovať aj v prípade, ak nemá v úmysle používať majetok najväčším a najlepším využitím, napr. ak nadobudne majetok s úmyslom zabrániť iným subjektom ho využívať.

V prípade, ak sa najväčšie a najlepšie využitie dosiahne pri kombinácii nefinančného majetku spolu s iným majetkom, je reálnou hodnotou suma, za ktorú by sa takýto majetok v súčasnosti odpredal.

Najväčším a najlepším využitím nefinančného majetku sa rozumie také využitie, ktoré je fyzicky a finančne možné a právne dovolené.

3.2 Aplikácia na záväzky a na nástroje vlastného imania

V prípade záväzkov a nástrojov vlastného imania môže nastať situácia, keď neexistuje pozorovateľný trh pre dané nástroje, avšak existuje pozorovateľný trh pre ostatné strany, ak sú tieto nástroje držané ako majetok. V takomto prípade sa má účtovná jednotka snažiť na účely oceňovania minimalizovať použitie nepozorovateľných vstupov a maximalizovať použitie pozorovateľných vstupov.

3.2.1 *Záväzky a nástroje vlastného imania držané ostatnými stranami ako majetok*

V prípade, ak nie je k dispozícii kótovaná cena rovnakého alebo podobného záväzku alebo nástroja vlastného imania spoločnosti a rovnaký nástroj je držaný ostatnými stranami ako majetok, má účtovná jednotka určiť reálnu hodnotu záväzku alebo nástroja vlastného imania z perspektívy účastníka trhu, ktorý drží takýto nástroj v deň oceňovania.

Účtovná jednotka má v zásade použiť nasledovný postup pre určenie reálnej hodnoty:

a) Použiť kótovanú cenu (ak existuje) z aktívneho trhu pre rovnaký nástroj držaný protistranou ako majetok,

b) v prípade, ak takáto cena nie je k dispozícii, je potrebné použiť iné pozorovateľné vstupy, ako napr. kótované ceny na trhu, ktorý nie je aktívny,

c) v prípade ak neexistujú pozorovateľné vstupy ani na aktívnom, ani na neaktívnom trhu, má účtovná jednotka použiť iné techniky oceňovania, ako sú:

i) príjmová metóda ako súčasná hodnota budúcich očakávaných peňažných tokov, ktoré by vlastník majetku očakával, alebo

ii) trhový prístup použitím kótovaných cien podobných záväzkov alebo nástrojov vlastného imania držaných inou stranou ako majetok.

Účtovná jednotka má tiež upraviť kótovanú cenu záväzku alebo nástroja vlastného imania držaného ostatnými stranami ako majetok iba v prípade, ak sa jedná o faktory, ktoré sú špecifické pre majetok, avšak nie pre záväzok alebo nástroj vlastného imania. Takýmto faktorom je napríklad prípad, keď kótovaná cena sa týka podobného, avšak nie rovnakého záväzku alebo nástroja vlastného imania držaného ostatnými stranami ako majetok, pričom kreditné riziko emitenta je iné.

3.2.2 *Záväzky a nástroje vlastného imania, ktoré nie sú držané ostatnými stranami ako majetok*

V prípade, ak nie je k dispozícii kótovaná cena rovnakého, alebo podobného záväzku, alebo nástroja vlastného imania spoločnosti a rovnaký nástroj nie je držaný ostatnými stranami ako majetok, má účtovná jednotka určiť reálnu hodnotu záväzku alebo nástroja vlastného imania použitím oceňovacích techník z perspektívy účastníka trhu, ktorý dlží takýto nástroj v deň oceňovania. Príkladom môžu byť očakávané peňažné toky, ktoré účastník trhu očakáva uhradiť na splnenie záväzku.

3.3 Reálna hodnota pri prvotnom vykázaní

Pri prvotnom vykázaní môže vzniknúť otázka, v akej výške sa má oceniť majetok, alebo záväzok. Môže totiž dôjsť k situácii, keď transakčná cena, t.j. cena, za ktorú bol majetok, alebo záväzok obstaraný, je iná, ako reálna hodnota majetku alebo záväzku. Transakčná cena totiž odráža cenu, za ktorú bol majetok, resp. záväzok nadobudnutý. Reálna hodnota však odráža cenu, ktorú je možné získať pri predaji, resp. je uhradená pri vyrovnaní záväzku. V prípade, ak sa má majetok, resp. záväzok pri prvotnom vykázaní vykázať v reálnej hodnote, rozdiel medzi transakčnou cenou a reálnou hodnotou sa spravidla vykáže ako zisk alebo strata cez výsledok hospodárenia. Ak však výpočet reálnej hodnoty vychádza z na trhu nepozorovateľných vstupov, má účtovná jednotka prispôbiť jednotlivé premenné, ktoré nie sú pozorovateľné na trhu tak, aby bola reálna hodnota rovnaká, ako transakčná cena.

4 TECHNIKY OCEŇOVANIA

Cieľom použitia techník oceňovania je odhadnúť za súčasných trhových podmienok cenu majetku alebo záväzku medzi účastníkmi trhu ku dňu oceňovania.

Účtovná jednotka má použiť techniky oceňovania, ktoré sú vhodné za daných okolností a pre použitie ktorých existuje dostatok údajov tak, aby do oceňovania vstupovalo čo najviac na trhu pozorovateľných vstupov a čo najmenej nepozorovateľných vstupov.

Základnými technikami oceňovania sú:

- a) trhový prístup¹⁰,
- b) nákladový prístup¹¹,
- c) príjmový prístup¹².

Účtovná jednotka by si mala vybrať jeden, alebo viacej z vyššie uvedených prístupov a tento/tieto konzistentne aplikovať. Konzistentnosť aplikácie nie je porušená v prípade, ak zmena povedie k reprezentatívnejšiemu určeniu reálnej hodnoty. Príkladom môžu byť nové informácie, ktoré sa stanú dostupnými alebo doteraz dostupné informácie sa stanú nedostupnými. Takéto zmeny sa vykážu v súlade s IAS 8 ako zmeny v účtovných odhadoch a teda sa neaplikujú späť.

V prípade, ak pre majetok a záväzok oceňovaný reálnou hodnotou existuje cena pre nákup a pre predaj, mala by účtovná jednotka použiť cenu medzi nákupom a predajom. Použitie predajnej ceny pri majetku, resp. nákupnej ceny pri záväzku je povolené, avšak nie je požadované. Rozhodnutie, ktorú cenu použiť tak je na účtovnej jednotke. Zvolený postup ocenenia popíše vo svojich vnútorných predpisoch a tieto konzistentne aplikuje.

5 HIERARCHIA REÁLNYCH HODNÔT

Určenie reálnej hodnoty je často krát spojené s určitou mierou odhadu a možnej nepresnosti. IFRS preto v určitých prípadoch vyžaduje, aby účtovná jednotka vo svojej účtovnej závierke zverejnila rozsah tejto neistoty tak, aby si užívateľ účtovnej závierky mohol sám spraviť obraz o výške rizika nepresnosti.

¹⁰ Technika oceňovania, ktorá vychádza z cien, alebo z iných relevantných informácií, tvorených na trhu z trhových transakcií rovnakého, alebo podobného majetku, záväzkov, alebo skupiny majetku alebo záväzkov.

¹¹ Technika oceňovania, ktorá predstavuje sumu, ktorá by bola v súčasnosti potrebná pre nahradenie daného majetku.

¹² Technika oceňovania, ktorá premieňa budúce sumy (napr. peňažné toky, alebo príjmy a výdavky) do jednej súčasnej sumy (diskontovanej). Oceňovanie reálnou hodnotou je stanovené na základe súčasných trhových očakávaní o budúcich peňažných tokoch.

IFRS 13 stanovuje 3 úrovne hierarchie reálnych hodnôt:

- a) kótované ceny na aktívnych trhoch (úroveň 1),
- b) použitie oceňovacích techník s pozorovateľnými vstupmi (úroveň 2),
- c) použitie oceňovacích techník s nepozorovateľnými vstupmi (úroveň 3).

Hierarchia reálnych hodnôt nie je v IFRS novinkou, nakoľko bola obsiahnutá už v IFRS 7 Finančné nástroje – zverejňovanie.

Úroveň 1 predstavuje najpresnejšiu informáciu o reálnej hodnote, kým úroveň 3 je spojená s výraznou mierou odhadov, ktoré môžu viesť ku skresleniu. Účtovná jednotka sa preto musí snažiť použiť úroveň 1 a ak to nie je možné, úroveň 2. Ak vyššie uvedené možnosti neprichádzajú do úvahy, má použiť úroveň 3.

Často krát sa stáva, že pri použití oceňovacích techník vstupujú do určenia reálnej hodnoty tak na trhu pozorovateľné, ako aj nepozorovateľné vstupy, čím vzniká otázka, o ktorú úroveň sa jedná. V takomto prípade je potrebné posúdiť významnosť jednotlivých vstupov do oceňovacieho modelu. Ak je významných viacero premenných, výslednú reálnu hodnotu treba zaradiť do najnižšej úrovne z významných premenných.

Príklad: Ako príklad možno uviesť tzv. Capital asset pricing model (CAPM) ktorý možno aplikovať pre stanovenie reálnej hodnoty spoločnosti, ktorej akcie nadobudla účtovná jednotka. Pri tomto modeli účtovná jednotka diskontuje očakávané peňažné toky diskontným faktorom. Diskontný faktor pritom spravidla dokáže odvodiť od na trhu pozorovateľných premenných, ktorými sú napr. bezriziková úroková miera a riziková prirážka, čo by mohlo zodpovedať úrovni 2 v hierarchii reálnych hodnôt.

Budúce očakávané peňažné toky spoločnosti však spravidla nie je možné pozorovať na trhu, pretože tieto sú špecifické pre danú spoločnosť a predstavujú výrazný odhad. Čím vyššie sú očakávané peňažné toky z danej spoločnosti, tým vyššia je cena akcie. Očakávané peňažné toky tak predstavujú významnú premennú pri stanovení reálnej hodnoty. Táto nie je na trhu pozorovateľná a preto zodpovedá úrovni 3 v hierarchii reálnych hodnôt. Keďže najnižšia úroveň významnej premennej je úroveň 3, takýto majetok by mal byť zaradený v úrovni 3 stanovenia reálnej hodnoty.

6 ZVEREJNENIA

Účtovná jednotka je povinná zverejniť v účtovnej závierke pre užívateľov informácie o technikách oceňovania a premenných v nich použitých. V prípade, ak sú použité významné premenné, ktoré nie sú pozorovateľné na trhu (t.j. úroveň 3), má účtovná jednotka tiež zverejniť vplyv ocenenia na výsledok hospodárenia a na ostatné súčasti komplexného výsledku hospodárenia za účtovné obdobie.

7 ZÁVER

Zostavenie IFRS 13 bol projektom konvergencie IFRS a US GAAP, ktorý zároveň zahrnul pod jeden štandard tak významnú oblasť, akou je oceňovanie reálnou hodnotou. IFRS 13 je príkladom toho, že IFRS je otvorený systém účtovných predpisov, ktorý sa neustále vyvíja. Keďže IFRS 13 ešte neprešiel schvaľovacím mechanizmom Európskej únie, nie je zatiaľ súčasťou nášho právneho poriadku a tak nie je právne záväzný pre účtovné jednotky zostavujúce účtovnú závierku podľa IFRS v znení prijatom Európskou úniou. Možno však očakávať, že do plánovaného nadobudnutia účinnosti sa tento účtovný štandard stane súčasťou právneho poriadku v Slovenskej republike.

Použitá literatúra.

- [1] Internetová stránka IASB zo dňa 13.8.2011: IFRS 13 Fair Value Measurement: <http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Fair+Value+Measurement/IFRS+13+Fair+Value+Measurement/IFRS+13+Fair+Value+Measurement.htm>
- [2] CROUCHER, Regina, DARTON, Bruce, MARTIN, Jennifer, SCHRUMPF, Johan. *Insights into IFRS. KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards. 6th Edition.* Italy, Sweet&Maxwell, 2009. p. 388-523. ISBN 978-0-414-04114-1.
- [3] International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF). *International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 January 2007.* London, IASCF, 2007. p.1763-2067. ISBN: 978-1-905590-26-1.
- [4] NARIADENIE KOMISIE (ES) č. 1126/2008 z 3. novembra 2008, ktorým sa prijímajú určité medzinárodné účtovné štandardy v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 v znení zmien a doplnkov. p.270-322.
- [5] Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov

Kontakt:

Peter Špeťko

Líščie nivy 4

82108 Bratislava

t.č. 0915 758 929

pspetko@gmx.net